

KS. DANIEL BRZEZIŃSKI*

TORUŃ–PŁOCK

47. SYMPOZJUM
WYKŁADOWCÓW LITURGIKI NA WYDZIAŁACH TEOLOGICZNYCH
I W WYŻSZYCH SEMINARIACH DUCHOWNYCH W POLSCE:

„POGRZEB CHRZEŚCIJAŃSKI: OBRZĘDY, TEOLOGIA, PRAKTYKA”

GÓRA ŚWIĘTEJ ANNY, 6–8 WRZEŚNIA 2011 R.

W dniach 6–8 września 2011 roku odbyło się 47. Sympozjum Wykładowców Liturgiki na Wydziałach Teologicznych i w Wyższych Seminariach Duchownych w Polsce zatytułowane „Pogrzeb chrześcijański: obrzędy, teologia, praktyka”. Tym razem miejscem spotkania, w którym wzięło udział blisko 60 uczestników, było franciszkańskie Sanktuarium na Górze Świętej Anny k. Opola.

W tematykę obrad wprowadził zebranych ks. prof. KUL dr hab. Czesław Krakowiak, przewodniczący Sekcji Wykładowców Liturgiki w Polsce. Przypomniał on również osobę zmarłego 24 października 2010 roku w Łodzi o. prof. dr. hab. Jerzego Józefa Kopcia, wieloletniego przewodniczącego Sekcji. Następnie głos zabrał o. dr Tymoteusz Olsiński, który w imieniu gospodarzy miejsca powitał zgromadzonych i przybliżył logo sympozjum.

* Ks. Daniel Brzeziński – dr hab. nauk teologicznych; absolwent Papieskiego Instytutu Liturgicznego św. Anzelma w Rzymie oraz Instytutu *Sacrum Ministerium* Kongregacji ds. Duchowieństwa; adiunkt na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Pierwszej sesji, w dniu 6 września, przewodniczył ks. prof. dr hab. Bogusław Nadolski, a pierwszy referat zatytułowany „*Ars moriendi* dawniej i dziś” wygłosił ks. prof. KUL dr hab. Zbigniew Wit, który przypomniał, iż samo określenie „*ars moriendi*” pochodzi ze średniowiecznych traktatów przygotowujących wiernych na śmierć. Prelegent dokonał analizy ksiąg liturgicznych – zwłaszcza potrydenckich, wydawanych na ziemiach polskich – w aspekcie troski Kościoła o człowieka umierającego.

Drugi referat pt. „Muzyka w liturgii pogrzebowej” przedstawił prof. UO dr hab. Remigiusz Pośpiech. W swoim wystąpieniu – podkreślając, iż muzyka stanowi istotny element liturgii pogrzebowej – ukazał podstawowe gatunki muzyczne i formy muzyki żałobnej ukształtowane w Kościele od czasów średniowiecza (zarówno w liturgii, jak i w nurcie pobożności ludowej). Szczegółowo omówił także aktualnie obowiązujące normy liturgiczno-prawne dotyczące pogrzebowej muzyki sakralnej, odnosząc się do dokumentów ogólnokościelnych i do instrukcji Episkopatu Polski.

Trzeci, ostatni referat w pierwszej części sympozjum wygłosiła s. dr hab. Adelajda Sielepin (UPJPII). Jego tytuł brzmiał: „Eschatologia w obrzędach pogrzebu katolickiego”. W wystąpieniu został uwydatniony paschalny i formacyjny wymiar odnowionego – zgodnie z zaleceniami Soboru Watykańskiego II – obrzędu pogrzebu chrześcijańskiego, oraz wartość eschatologii dla dojrzewania człowieka w realnym rozumieniu ludzkiej egzystencji, zwłaszcza w czasach ucieczki od całej prawdy o śmierci. Prelegentka ukazała eucharologię obrzędów pogrzebowych jako parenezę o powołaniu do życia wiecznego zarówno zmarłego, jak i jeszcze żyjących. Wskazała również na obrzędy w ich aspekcie paschalnym (jako antytyp pogrzebowych „obrzędów przejścia” w kulturach przedchrześcijańskich i pozachrześcijańskich), wyjaśniając chrześcijańskie rozumienie paschalności jako zakorzenienie – przez chrzest – w Paschalnym Misterium Chrystusa.

Po wygłoszeniu referatów i ożywionej dyskusji nad nimi, w bazylice św. Anny o godzinie 18.00 została odprawiona Msza święta pod przewodnictwem bpa dra Adama Bałabucha, przewodniczącego Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Episkopatu Polski, w czasie której homilię wygłosił Biskup Legnicki dr Stefan Cichy.

Drugi dzień sympozjum, 7 września, rozpoczęto Mszą świętą sprawowaną w kaplicy Domu Pielgrzyma. Eucharystii przewodniczył bp dr Stefan Cichy, homilię zaś wygłosił o. dr Wacław Chomik, prowincjał Prowincji św. Jadwigi Śląskiej Zakonu Braci Mniejszych.

Sesję przedpołudniową poprowadził ks. prof. PWTW dr hab. Jan Miazek. Pierwszy referat zatytułowany „Kremacja ciała i pogrzeb chrześcijański” wygłosił ks. prof. UO dr hab. Rudolf Pierskała. Nakreślił on historię kremacji w różnych kulturach, zwracając uwagę, iż dzisiaj kremacja coraz częściej (także w Polsce) staje się ostentacyjną demonstracją braku religijności. Referent przypomniał naukę Kościoła dotyczącą kremacji oraz przedstawił liturgiczną i duszpasterską *praxis* zawiązaną z kremacją: obrzędy przed kremacją oraz obrzęd złożenia urny z prochami zmarłego w kolumbarium.

Z kolei ks. dr hab. Leszek Szewczyk (UŚ) w wystąpieniu pt. „Homilia pogrzebowa” ukazał homilię pogrzebową – jako homilię obrzędową – na tle jednostek kaznodziejskiego przepowiadania. Prelegent omówił wymiary homilii pogrzebowej (chrystocentryczny, eklezjalny, eschatologiczny, biblijny, liturgiczny i egzystencjalny) oraz jej elementy treściowe (kontekst egzystencjalny, tekst biblijny, sprawowane misterium wraz z przesłaniem tekstów liturgicznych). Przedstawił propozycje kompozycji homilii pogrzebowej, w której należy stosować zasadę kaznodziejskiej indukcji, gdzie punktem wyjścia jest konkretna sytuacja życiowa uczestników pogrzebu. Podjął także problematykę homilii w praktyce duszpasterskiej, formułując wnioski i wysuwając postulaty mające na celu wykorzystanie homilii pogrzebowej jako ogromnej szansy pastoralnej i ewangelizacyjnej.

Trzecie wystąpienie drugiej sesji sympozjum nosiło tytuł „Liturgia i teologia pogrzebu w liturgii bizantyjskiej”. Ks. dr Waleriana Bugel z Ołomuńca podkreślił w nim, że obrzędy pogrzebowe w liturgii bizantyjsko-słowiańskiej rozumiane są przede wszystkim jako przekaz wiary. Prelegent omówił formy pogrzebu przewidziane dla poszczególnych członków Kościoła: biskupa, diakona, mnicha, wiernego świeckiego (osoby dorosłej i dziecka). Prezentując praktyki obrzędów pogrzebowych w tradycji bizantyjskiej, ks. W. Bugel wskazał na elementy liturgii akcentujące status eklezjalny zmarłego, jak również na te, które są jednakowe zarówno dla duchownych, jak i dla świeckich.

Dopełnieniem tej części spotkania był komunikat autorstwa Jacka Borowika, świeckiego mistrza ceremonii pogrzebowych. Tekst pt. „Charakterystyka i specyfika świeckiej ceremonii pogrzebowej”, w którym przedstawiony został przebieg tzw. humanistycznej ceremonii pogrzebu odczytał ks. prof. Cz. Krakowiak.

Sesję zakończyła dyskusja, na początku której bp dr S. Cichy dokonał prezentacji instrukcji i planowanego listu Episkopatu Polski do

wiernych dotyczącego liturgii pogrzebowej z urną z prochami zmarłego. Natomiast ks. prof. Cz. Krakowiak zapowiedział – na 20 października 2011 roku – sympozjum na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II poświęcone osobie i działalności naukowej zmarłego ks. prof. J. J. Kopcia. W drugim dniu, w godzinach popołudniowych, uczestnicy spotkania liturgistów na Górze Świętej Anny mieli okazję zwiedzić za-
bytki Głogówka Śląskiego oraz Mochowa.

Trzeci dzień obrad, liturgiczne święto Narodzenia Najświętszej Maryi Panny, rozpoczęła Msza święta z jutrznią w kaplicy Domu Pielgrzyma. Przewodniczył jej bp dr Stefan Cichy, a homilię wygłosił ks. prof. UKSW dr hab. Kazimierz Matwiejuk.

Bp S. Cichy przewodniczył także ostatniej sesji sympozjum, w czasie której pierwszy referat pt. „Euchologia za zmarłych w Mszałe Rzymskim Pawła VI” przedstawił ks. prof. dr hab. Krzysztof Konecki (UMK). Przedmiotem jego wystąpienia była mała euchologia modlitw za zmarłych, czyli modlitwy prezydencjalne (kolekty, modlitwy nad darami i modlitwy pokomunijne). Prelegent przypomniał podstawowe założenia soborowej reformy oraz sposoby jej realizacji. Nowe modlitwy za zmarłych zostały opracowane według dwóch zasad: teologicznej i pastoralnej. Pierwsza miała na uwadze przede wszystkim współczesną refleksję teologiczną nad rzeczywistością chrześcijańskiej śmierci, widzianej w perspektywie śmierci i zmartwychwstania Chrystusa. Druga zaś, miała uwzględnić potrzeby duszpasterskie współczesnej wspólnoty wierzących, a także jej podejście do tajemnicy śmierci i rzeczywistości eschatycznej. Chodziło w niej o szersze dostrzeżenie w liturgii pogrzebowej – w porównaniu z Mszałem Rzymskim Piusa V – różnych okoliczności śmierci chrześcijanina i dostosowanie do nich odpowiednich formuł modlitw. Odnowiona euchologia za zmarłych – obok poprawnej treści teologicznej – zawiera konkretne odniesienia do realiów życiowych zmarłego (jego ziemskiej egzystencji, pracy, cierpienia, zasług, powołania, jakie spełniał w Kościele i w społeczeństwie, odniesienia do jego najbliższych itp.).

Na program ostatniej sesji złożyły się również komunikaty. Pierwszy z nich zatytułowany „Pogrzeb w świetle nowego rytuału dla diecezji niemieckich” przedstawił ks. mgr Teodor Puszcz. Omówił on – na kanwie rytuału z 2009 roku dla Niemiec, Austrii, Szwajcarii i Luksemburga – różne praktyki grzebania zmarłych w krajach języka niemieckiego. Z kolei ks. prof. UO dr hab. Piotr Maniurka w komunikacie „Cmentarz i sztuka sepulkralna” przybliżył znaczenie cmentarza w różnych kulturach oraz bogatą historię sztuki sepulkralnej na przykładzie wybranych obiektów.

Komunikat ks. prof. UKSW dr. hab. Janusza Gręźlikowskiego „Grzebanie zmarłych według obowiązującego prawa polskiego”, zawierający omówienie podstaw prawnych zakładania i posiadania cmentarzy grzebalnych w Polsce (w świetle prawa polskiego oraz Konkordatu pomiędzy Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską), pod nieobecność autora odczytał ks. prof. Cz. Krakowiak. On też – po dyskusji nad referatem i komunikatami – dokonał podsumowania sympozjum i zapowiedział tematykę następnego spotkania liturgistów polskich: „Reforma i odnowa liturgiczna po Soborze Watykańskim II”. Ustalono, że 48. Sympozjum Wykładowców Liturgiki na Wydziałach Teologicznych i w Wyższych Seminariach Duchownych w Polsce odbędzie się w Krakowie w dniach 11–13 września 2012 roku.